

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1919-cu il 31 yanvar (Cümə günü) tarixli 102-ci nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

AZƏRBAYCAN

Cümə, 28 rəbiülaxir sənə 1337.

31 kanuni-sani sənə 1919.

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

Məhəlli-ıdara: Baki, Vorontsovski və Qubernski küçələrin künçündə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" ıdarəsi.

Telefon nömrə: 39-60.

Tək nüsxəsi 70 qəpik.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıldıq.

Dərc olunmayan övraq iadə edilməz.

Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Baki üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiatı: satrı 3 rubla. Karratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLAHİ RACİUN

Hacı Qəni Hüseynov kəmalıya's və təhəssürlə [böyük bir matəm və kədərlə] öz sevgili qardaşı **Hacı Xəliq Hüseynovun** məq-tul olduğunu öz qövm-əqrəbə və dost-aşnarına xəbər verir. Cənab bu gün yanvar ayının 31-ində saat 9-da mərhumun Tserkovni küçədə 65 nömrəli evindən Qasım bəy məscidinə aparılacaqdır.

2667

Müsləman xanımı

Fransızca, almanca, musiqi və qeyri dərslər verir. Suraxanski küçədə ev nömrə 176. Rəcəbovun 2 nömrəli mənzilində.

2665

Gedirm

Bu yaxın günlərdə və məktub ilə başqa vəsiqə və iş kağızlarını yerinə yetirmək üçün qəbul edirəm: Odessaya, Kiyevə, Lehistana [Połsaya], Baltik daryası civarına, Moskva, Petroqrada. Müraciət üçün: Armyanskaya soqaqda [küçədə] 45 nömrəli evdə 1-inci mənzildə. Telefon: 33-51.

2668

Doktor Əliheydər Allahverdiyev

Daxili naxoşları qəbul edir: səhər saat 8-dən 10-adək; axşam saat 4-dən 6-yadək. İçəri şəhərdə Mali Krepostnovi küçədə 8 nömrəli evdə. Telefon nömrəsi 36-91. Малая-Крыпостная ул. д. № 8. Телефон № 36-91.

CİDDİYYƏT GƏRƏK!

Hər bir hökumət, bixassə yeni bina tutmaq üzrə olan hökumətlər üçün hər şeydən əvvəl həyat və fəaliyyət əsəri göstərəcəkdir bir meydan vardır – əsəyi və əminiyət meydanı.

Hüquq-i-milliyə, ixtiyariyyəti-ammə – bunlar mənaviyyətdir. Bu mənaviyyət hər yəndə olduğu kimi, bizdə də camaatdan yalnız bir qisminin, idraklı bir qisminin ruhunu, zehniyyəti işğal edə bilər. Əhəli-dən fədaqar bir qismi keçirdiyimiz müşkülətin bir haldan digər hala keçmək zamanına aid müvəqqəti bir hal olduğunu dərk ilə, o qədər nəzarətli göstərmədən, hər növ məşəqqətlərə təhməmmül edə bilər. Fəqət xalqın əksəriyyəti, təbiidir ki, bu halda olamamız.

Xalqı hər şeydən əvvəl hökuməti, onun hərəkətləri, fəaliyyətləri ilə tanıya bilər. Bu hərəkətlər arasında əsəyi ilə əminiyət birinci dərəcədə mühümdür. Xalqı əminiyət və əsəyiş etibarlı razi salan bir hökumət, heç şübhəsiz ki, yarı-yarıya bağçasını təmin etməyəcək deməkdir.

Hökumətimiz Məclisi-Məbusan kürsüsündən irad eylədiyi bəyanatında bu nöqtəni eylə dərk eylədiyini izhar eylmişdi. Fəqət burada biz qeyd etmək məcburiyyətindəyiz ki, bu xüsusda hökumət lüzumu dərəcədə əsəri-fəaliyyət göstərməmişdir.

Dəmiryollarında hadis olan [baş verən] vəq'ələrin təkrar vücudə gəlməməsi üçün hökumət tədbirlər görür. Biz bu tədbirlərin bir an əvvəl səmərədar olmasını istəyirik. Fəqət bununla bərabər şəhərimizin dəxi əminiyət və əsəyişinə baxmalıdır. Biliriz ki, şəhərimizdə bir çox fəsid ünsürlər var. Bu ünsürlər bizə xaricdən gətirilmiş, istəmədiyimiz halda bizimlə həmsəhrilik haqqını qazanmışlardır. Hökumət başqa bir vəziyyətdə, başqa bir imkanda olsaydı, onuz da bikanı [işsiz-gücsüzü] çox olan bir şəhəri yeni-yeni bikanı dəstələri ilə doldurməzdı. Fəqət bu kimi səbəblər hökuməti, təbiidir ki, daha ciddi tədbirlər görməyə vadar etməlidir.

Şəhərdə oğurluq çoxalmış. Dün heyrətəngiz bir cinayətə şahid olduq. Cənillik yavaş-yavaş artmağa başladı. Polis, vəzifəsi ilə mütənəsbib bir dərəcədə deyildir.

Demək istəyirik ki, polis idarəsində bir növ zə'fi-idarə [idarə zəifliy] görülməkdədir. Bu zə'fin bir səbəbi şəhərdə olan bir çox nadinc ünsürlərin vücudu isə də, digər səbətdən polis nəfəratının, millislərin kilmərdən ibarət olduğuna dəxi diqqət və etina edilməlidir.

Polisin başında Azərbaycan mənafeqi ilə mə'nəan əlaqədar adamlar olmalı, axlaqı düzgün məmurlar bulundurulmalıdır. Bununla bərabər, hökumət məqəmatı-aliyyəsi əli altındakı məmurların üstündə daimi gözetçi olduğuna asarı [iş] ilə göstərməlidir. Xalqın əminiyət və əsəyiş kəndilərinə tapşırılmış olan adamlar hər saat və hər dəqiqədə öhdələrinə götürüldükləri məsuliyyəti xətrilməlidirlər. Onları sorğu və suala çəkəcəkdir qüvvəti daima başları üstündə görməlidirlər.

Bununla bərabər, bir şeyə də hökumətin nəzəri-diqqətini cəlb etmək istəyirik. Polis zabitasının əldə məvəpic kan disindən tələb olunan vəzifə ilə mütənəsbib deyildir. Adı bir əməlinin 1000 manatdan ziyadə məvacib əldə bir şəhərdə 700 manat məvacib alan bir məhəllə pristavından vəzifəünaslıq tələb etmək pək də məntiqa gəlir bir şey deyildir.

Hökumət hər şeydə qənaət edirsə etsin, fəqət məmləkətin əminiyət və əsəyişinə aid xüsuslarda xəsislik göstərməsin. Çünki bu xissət, qüvvəti-ləyəmütundan qənaət edən adamın halıdır ki, vaxtilə at və əkməyə əsirgədiyini sonra təbib ilə dərmana vermək məcburiyyətində qalar.

Biz Daxiliyyə Nazaratından ciddi təd-birlər, kəskin hərəkətlər, tərəddüdsüz əzlər istəyirik. Bunu bütün məmləkət, bütün əhəli istəyir. Bu xüsusda adam la-zimsa adam, para lazimsa para vermək millətin borcudur. Bu borcunu millət əsirgəməz! Əzm və fəaliyyət istəyirik. Hüm-mətimiz artsin, ciddiyyətimiz çoxalsın!..

M. Ə.

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

(keçən nömrənin məb'ədi)

Sultanməcid Qənzadə (İttihad) - Əfəndiyev cənablarının nitqinin son qisminə iştirak edərək deyir ki:

Əlbəttə Parlaman qəsdən ədalətsizlik buraxa bilməz, lakin bununla belə səhv həmişə mümkündür. Ona görə mən təklif edərdim, Parlaman Şəki qəzasına yer versin. Əlavə Baki qəzasının Parlamanda əsla nümayəndəliyi yoxdur. Hərçənd, nətiqlərdən

birisi deyir ki, biz ümum əhəli və ümum qəzaləri təmsil edirik. Amma qəzaların Parlamanı nümayəndə seçmələrinin də böyük əhəmiyyəti var.

Məhəmməd Əmin Rəsulzadə (Müsavət) - Mən bir Parlaman üzvü və Parlamanı təşkil edən səbiq Milli Şura sədrisi sifətində Etibarnamə komissiyasının nəqteyi-nəzərinin doğru olduğu barəsində bir qədər izahat verməliyəm. Deyirlər Baki qəzasında 70 min nüfus [əhəli] var. Əgər Baki qərdonaçalışması çixılsa, Baki qəzasında 15 mindən ziyadə nüfus yoxdur. Məbusluq haqqını 58 min səs götürüdükdə, əlbəttə ki, 15 min nüfusa yer verilmədikdə böyük xəta işlənməmiş olur. Digər tərəfdən Baki həmişə qəza ilə çox yaxın əlaqədədir. Binaəniləy, Baki Milli Komitəsi qəzani də təmsil edə bilər. Bixassə ki, diqqət edilərsə görürlər ki, burada əyləşən məbusların bir çoxu o köydən, bu köydəndir. Məsələn, hazırkı məbuslardan birisi Məşqətlı, digəri Şağanlı, o birisi Novxan[ı]ldır. Bu nöqtəyi-nəzərdən qəza, nümayəndəsiz deyildir. Əlbəttə, mən demirəm Parlamanın qənanu nöqsansızdır. Bu qənanu vənənlər mütləq sərih qənanu vənənlərini iddia etməyirlər. Parlaman ümumi seçki əsası ilə seçilməmişdir; onun bir çox nöqsanı ola bilər. Ancaq nəzərə alınmalıdır ki, bu Parlaman əsl Məclisi-Məbusan olmayıb, onun badəli və müvəqqəti bir müəssisəsidir. Fəqət, Məclisi-Müəssisan dəvətinədək müvəqqəti olmaqla bərabər, bu Parlaman məmləkətin ən səlahiyyətədar bir müəssisəsidir. Ona görədir ki, biz Parlaman qənanunu tənzid edərkən ədalətdən və ədalətsizlikdən deyil, bu nöqtəyi-nəzərdən baxmalıdır ki, qaldırılan məsələ məqsədə müvafiqdirdir, deyilməlidir.

Bu gün Parlaman məsələsi yalnız Baki və Şəki qəzası ilə həll olunsaydı, bəlkə də müvafiq görüldü. Fəqət, bizə məlumdur ki, Gəncə qəzası da məmənundur. Ağdaş dəxi nümayəndəliyinin artırılmasını tələb edir. Bu gün biz Baki, və Şəki qəzasının istədiyinə əməl edərsək, əlbəttə sairələrin də tələbini qəbul etməyə məcbur olarız. Heç kəsə demək olmaz ki, Bakının, Şəkinin tələbinə əməl edirik, sizinkinə yox. Əgər desəniz ki, bu iki qəza müstəsna tutulsun, o vaxt sair qəzalar da tələb edərlər. Deyə bilməzsiniz ki, Bakiyə, Şəkiyə istisna olar amma sizə ola bilməz. Bu surətlə hamının tələbinə əməl etmək lazım gələr. O halda qənanu həftədən-həftəyə dəyişərək qənanluqdan çıxar, Məclisi-Məbusan da bir mitinq şəklində alar. Buna görədir ki, biz Məclisi-Məbusanın kökünü ləxlatmağa heç vaxt razı olmamalıyız. Bəlkə Şəki haqqında ədalətsizlik olmuşdur da, lakin bütün məmləkətə nisbətə Şəki bir küzdür. Cüzün mənafeqi naminə küllün mənafeqini pozmaq olmaz. Həmişə cüz küllə fəda edilir. Binaə-niləy, Şəki haqqında bir ədalətsizlik olmuşsa belə, bütün məmləkət xeyri üçün qənanu təbə olmalıdır ki, Parlamanın nüfuz və heysiyyəti rəxnlənməsin. (Alqış)

Abdulla bəy - təklif edir ki, məsələ komissiyaya verilsin, o halda sübut edər ki, Baki ilə Şəkidən başqa heç qəza haqqında ədalətsizlik olmamışdır.

Sultanməcid Qənzadə - Mən zənn edirəm ki, Parlaman qənanunu dəyişsə, nüfuzu azalmaz. Biləks [əksinə], nöqsanı dü-zəltməlidir.

Rüstəmbəyli Şəfi bəy - Etibarnamə komissiyonu bu məsələni müzakirə edərkən bu ya o qəzanın haqqı nöqtəyi-nəzərindən deyil, ancaq əsasi nöqtəyi-nəzərindən yaxlaşmalıdır. Komissiyonun zənninə məbusun miqdarını təyin edən qənanu pozmaq olmaz. Bu qənanu, rəqəmləri deyil, idarəyi-mülkiyyə vahidlərini nəzərə almışdır. İştə bu nöqtəyi-nəzərdəndir ki, etibarnamə komissiyonu qəza ya cəmiyyətlərin qəranını rədd edir.

Sədr məsələni iki qismə ayırır. Əvvəllə ukraynalıya yer vermək məsələsinə səsə qoyur. Əksəriyyəti-ara [sas çoxluğu] ilə bir yer verilmiş qəbul olunur. İkinci, Parlaman məbuslarının miqdarını artırmaq məsələsinə səsə qoyur. İttifaqı-ara ilə [yekdilliklə] təklif rədd olunur.

(axırı var)

Ermənilər Azərbaycan Hökumət və Parlamannında

Baki Erməni Milli Komitəsi Rəisi-vükəla həzrətlərinə bir məktub yazaraq, ermənilərin Azərbaycan Hökumət və Parlamannına daxil olmaq istədiklərini bildirmişdir.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Royer acentaliyindən)

Almaniyada Məclisi-Müəssisan seçkiləri

Almaniyada Məclisi-Müəssisan seçkiləri nəticəsində 165 nəfər sosial-demokrat, 91 mərkəzi firqə, 75 demokrat, 38 mühafizəkar, 22 milli hüriyyətərpərvər və 8 nəfər başqa firqə nümayəndələri intixab edilmişlərdir. Veymarda olan milli teatro binası Məclisi-Müəssisan üçün hazırlanı.

Fəhlələr Sülh Konfransında

İngiltərə Hökuməti beynəlmiləl nöqtəyi-nəzərdən zəhmət işləri ilə əlaqədar məsələlərə baxmaqdan ötrü fəhlə nümayəndələrindən 5 nəfərini Paris müşavirələrində iştirak etmək üçün dəvət etmişdir.

Amerika ordusunun tərxisi

Vaşinqtonda verilən binəgüzarlığa görə hər ay 300 min Amerika əsgəri Amerikaya övdat edə [qayıda] bilər. Amerikanın nə miqdarda əsgər saxlanmasını Vilson özü həll etməlidir. General Març daimi surətdə yarım milyon əsgər saxlanılması tərəfdardır.

(Bolşevik acentaliyindən)

Kornafondan xəbər verirlər ki, gələcək Almaniya 8 kümhüriyyətdən ibarət olacaqdır. Avstriyanın almanlarla məskun olan hissəsi də buraya daxil ediləcəkdir.

Ərəblərin

Berlinəndən teleqraf edirlər ki, Hicaz şeyxi nümayəndəsi Bəhri-Əhməddən [Qırımıq dənləndən] Xəlici-Farsa [İran körfəzinə] qədər Ərəblərin hökumətlərini bir hökumətə birləşdirilməsini və

Türkiyə Hökuməti ixtiyarında deyil, Amerika təhti-hakimiyətində olmasını Sülh Konfransına təklif edir.

Lloyd Corc bolşeviklər haqqında

Berlinəndən teleqraf edirlər ki, "Forverts" qəzetəsinin yazdığına görə, Lloyd Corc Sülh Konfransında Rusiya işlərindən bəhs edib demmişdir ki, Müttəfiq dövlətlərin Rusiya bir dairədə Rusiyaya hücumları imkan xaricindədir. Kiçik bir dairədə hücum etməklə iqtisadi təzyiqtən də heç bir əhəmiyyəti yoxdur. Lloyd Corc Bolşevik Hökuməti nümayəndələrinin Sülh Konfransına dəvət edilmələri ilə onların dediklərinə qulaq asmağı təklif etmişdir.

İngiltərənin hərbi məqsədləri

İtaliyada olan İngiltərə mümtaz qoşunlarının bir hissəsi Avstriyadakı Müttəfiqlərin istila qoşunları cərgəsinə daxil olacaqdır. Zaqafqaziya olan ingilis qoşunları ağıllə ehtimala görə bir neçə ay orada qalacaqlardı. Fələstində olan qoşunlar yarıyadək əksiləcəkdir. Hərğah, naqliyyət vasitələri olarsa, Misirdəki qoşunlardan 4 firqəsi vətənlərinə qayıdacaqdırlar. Beynənnəhrəyində bir neçə vaxtdək bir qədər ingilis qoşunu saxlanacaqdır. Fəqət bu qoşunların həpsi hindular olacaq. İstilar düşənədək ingilis qoşunlarını əksərini İngiltərəyə qaytarmaq istəyirlər. Əlbəttə bunun üçün də naqliyyət vasitələri şərtidir.

Fransız ordusu

Rəsmi surətdə elan edilir ki, Fransa istila ordusunu saxlamaq üçün Rəisi-vükəla Parisdə bir konfrans dəvət eyləmişdir. Bu konfransda ricalı-hökumətdən [hökumət adamlarından] bir çoxları iştirak etmişlərdir. İclasda qəyat mühüm məsələlər barəsində bəzi qərarlar verilmişdir və bu qərarlar bu həftə surəyi-vüzərdə müzakirə ediləcəkdir. Hökumət istəyir ki, bilatərix istila ordusunu məvacibini artırsın və onlara məzanıyyət versin. Böyləliklə 1919-cu sənə üçün istila ordusu saxlanacaq və səbiq cəbhələrin hamısında kəfi qədər qoşun saxlanacaqdır.

Vilson Reymssə

Tiflis - Amerika Rəisi-cümhuru Vilson öz əyalı ilə Reymssə şəhərinə əzimət etmişlərdir [getmişlərdir]. Reymssə xarabalıqları qəyat faciəyə [faciəvi] mənəzərə təşkil edir. Bunlar Reymssədə olan xəndəklərə bəxmışdir. Orada 1917-ci sənə aprelin ayında düşmüş 370 millimetralik qumbara varmış. Əgər patlasaymış, təmiri qeyri-qəbil fəlakət törədəcəkmiş.

SÜLH ƏTRAFINDA

Tiflis (28 yanvar) - Sülh Konfransı cəlasəsində [iclasında] Vilson Cəmiyyəti-Əvqam məsələsi haqqında irad etdiyi nitqini işbu sözlərlə xitama yetirmişdir: Biz buraya müharibəni udməq üçün gəlməmişiz. Biz ali məqsədimizə nail olmaq üçün gəlib də bu yolda gəlmişiz.

Amerikada

Paris - Vaşinqtondan xəbər verilir: Amerikada işsizlik olma-maq niyyəti ilə Amerikanın hərbi departamenti əmr vermişdir ki, saldatlar özlərinə iş bulmayandıq qoşun cərgəsindən çıxarılmasınlar.

Kortafon - Rusiya məsələsi diplomatların zehniyyəti şaşırmışdır. Zənn edirlər ki, hərğah Rusiya nümayəndələri müəyyən vaxtdək yığışmasalar, o zaman onların yığışması mart ayındək təxirə salınacaqdır.

BATUM TƏƏSÜRATI

Batuma varid olduqda bir çox türk əsgəri və qitəati [hissələri] görürsən ki, arasıra ora-bura müəlləh [silahlı] və qeyri-müəlləh gedirlər. Lakin şəhərin və ətrafının əhəmm [mühüm] nöqtələrində İngiltərə qorovulunun görülməsi şahadətdir ki, türklər bu gün Batumda müsafir olaraq yaşayırlar.

Zavallı türk nəfərlərinin [əsgərlərinin] həli artıq dərəcə müd-hişdir. Bir tərəfdən vətənə getməyə yol yoxdur, məhəlli İngiltərə müəssisələri vapor [gəmi] vermirlər, İstanbuldan dəxi vapor gəlməyir. Digər tərəfdən isə ərzəq işləri ən faciə bir haldadır. Müntəzəm surətdə nəfərlərə işə verilməyir. Binəvələr buna görə əclı və soyuğa gıriftar olub əksəri xəstələnir, gündə 20-30 nəfəri tələf olur. Na yerli müəssisələrdən və nə də Türkiyə Hökumətindən bunların halına bir diqqət yetirilməyir. Azərbaycan islamları erməni və bolşevik afətindən xilas edən türk nəfərinə bu halda gördükdə insanın ürəyi od tutub yanır. Fənəliq burasındadır ki, burada olan türk komandanları dəxi nəfərlərin böylə halına qismən biətina qalır, qismən də heç bir çərə araya bilməyirlər. Bu hal arasında zavallı, başı bəlalı türk balaları tələf olub gedirlər. Allah-taala bu zülmü götürəcəkmki, ya hu?!

- Biz çəkdiyimizi yalnız Allah bilir -

Yavan əkməklə qəranını bir tövr duyuran türk nəfəri bir həmdərd gördükdə bu sözləri söyləyib ürək yandıracı ahlar çəkir...

***

Burada hökumət türklər əlindən alınıb "9 nəfərin müsavirəsi" deyilən bir müəssisəyə verilmişdir. Həmin müəssisə Batumda yaşayan millətlər nümayəndələrindən ibarətdir. Rus, gürcü və ermənilərdən ikişər, islam, leh və yəhüdidlərdən isə birer nümayəndə vardır. Lakin bu hökumət, əhali arasında heç bir nüfuzə malik deyildir. Burası təbiidir. 130 min nüfusu havi islam-ların səsləri, bütünü 10 mindən fəda olmayan cənəbilər əlina verildikdə əlbəttə ki, böylə yabançı hökumətin heç bir nüfuzu ola bilməz. Budur ki, şəhərdə və ətrafında türklər vaxtı əmnü əsəyiş hökmfərmə olduğu halda, indi isə Batumda axşam saat 8-dən sonra küçələrə çıxmaq mümkün deyildir. Qətl və qərat hökmfər-mədir. İnzibat, ingilislərin təhti-idarəsində məhəlli ənasirdən [yerli ünsürlərdən] mütaşəkkildir. Lakin millislərin əksəri nədənsə ermənilərdəndir.

Fövqədə [yuxarıda] zikr olunan "9 nəfərin müsavirəsi"nin rəisi rus olduğuna binaən [görə], burada yavaş-yavaş Nikolay zamanı iadə edilir. Şəhərdə və vilayətdə əski rus çinovnikləri məmuriyyət alırlar. Bu isə məhəlli əhalinin xoşuna gətirməyir və bu barədə

ingilis komandası nəzdində məhəlli islam ənasiri tərəfindən mütəəddidən [dəfələrlə] etirazlar ittişək olunur. Eşitdiyimizə görə, ingilis komandanı islam əhalisinin xahişlərinə tezliklə sərəncam olacaq deyə bəyan etmişdir.

Bunu demək icab edir ki, buradək rus ənasiri kadetlərdən də sağ firqələrə mənsubdurlar. Burada rus və ingilis lisanında nəşr etdikləri "Naş kray" qəzetəsində məşhur "Novoye vremya" mühərrirlərindən Stolipin (məşhur Stolipinin bəradəri [qardaşı]) və Rennikov iştirak edirlər və "Vahid Rusiya" şüarına ən ciddi surətdə rəvnəq verməkdədirlər. Bundan məlum olur ki, məhəlli rus ənasiri na günə [nə cür] məslək daşımaqdadırlar.

***

Digər tərəfdən, məhəlli islam əhalisi beynində [arasında] "İslam Gürcüstani" şüarı atılmışdır. Bu şüar acaralılarla xristian gürcülərinin ittifaqından ibarət olub Acaristan[in] Gürcüstanla birləşməsi (lakin muxtariyyət şəraiti [şərti] ilə) fikri təqib olunur. Həmin şüarı aralığa atan və onun intişarına [yayılmasına] dair ciddi fəaliyyətdə bulunan zəvət [şəxsələr] məşhur Abaşidzə ailəsindən ibarətdir (Məhəmməd bəy, Aslan bəy və sairə). Bir qaç [bir neçə] gün bundan əqdam [qəbaq] bunların "İslam Gürcüstani" nam [adlı] bir vəsiyyəti-nəşriyyatları mövqeyi-intişarə qoyulmuşdur. Həmin qəzetədə təqib olunduğu əfkar [fikirlər], açığına meydana atılmışdır.

***

Şimdi məhəlli islam əhalisinin arasında çarəyan edən rəy-dən bir qədər bəhs edəlim. Burada əhalinin ən geniş sinif və təbəqələri arasında hökmfərma olan əfkar, təxlis edilməsi vilayət-in [xilas edilməsi vilayətlərin] (yəni Batum, Qars və Ərdəhan) birlikdə bir siyasi vahid təşkil edilməsi lehinədir. Zatən Qarsda məhəlli hökumət hal-hazırda mövcuddur. Qars islamlarının xahişləri budur ki, onların daxili işlərinə müdaxilə edilməsin və təşkil etdikləri hökumət və məmuriyyətlər müntəzəm bir halda olduqlarına binaən, onların arasına yabancılardan məmur filan göndərilməsin. Bu fikrin intişarı üçün buradan dəxi Parisə, Sülh Konfransına islam əhalisindən xüsusi heyət gədir. Çarəyan edən əfkarın hangi birisi qalib gələr, bunı gələcək göstərər.

***

Azərbaycan və Gürcüstan heyətləri kanuni-saninin [yanvarın] 11-də buraya varid olub dün böyük ingilis paraxodu ilə İstanbula azim olası idilər.

Batumi, 17 kanuni-sani.

Azərbaycanlı heyəti-mürəxxəsamizin Batumdan İstanbula əzimatı

Əxirən Batuma əzimət edən Azərbaycan heyəti-mürəxxəsəsi Batum məhəlli islamları tərəfindən mütəntən [təntənəli] bir surətdə istiqbal edilərək [qarşılanaraq] doktor Mahmud bəy Əfəndiyev cənablarının xanələrində şəfərlərinə ziyafət verilməmişdir. Ziyafətdə Acara ümərə və vəkilləri iştirak etmişlərdir. Bədəhu, Acara vəkilləri ilə birlikdə heyəti-mürəxxəsə xüsusi bir məclis əqd edərək müdəviləyi-əfkar [fikir alış-veriş], müzakirə] etmişlərdir. Azərbaycan heyəti-mürəxxəsəsi yanvarın 18-ində ingilis paraxodu ilə Batumdan İstanbula müttəvəcçihan [doğru] yola çıxmışlardır. Heyəti-mürəxxəsamiz Batumda gürcü heyəti-mürəxxəsəsi ilə birlikdə bəzi mühüm məsələlər haqqında məclislər edərək müdəviləyi-əfkar etmişlər və birlikdə paraxoda girmişlərdir.

Cənub-qərbi Mavərayi-Qafqaziya islamı haqqında

Cənub-Qərbi Mavərayi-Qafqaziyanın bir milyonə yaxın bulunan islamı hal-hazırda siyasi mövcüdiyyətləri etibarı ilə bütün Qafqaziya hökumətlərinin nəzəri-diqqətlərini cəlb etməkdə və əfkarı-ümumiyyəni işğal etməkdədir.

Türkiyə Hökuməti ilə Etifaq dövlətləri arasında əqd edilən mütərikə məvəcibinə cənub-qərbi Mavərayi-Qafqaziyanın böyük bir hissəsini təşkil edən Qars, Batum, Ərdəhan əyalətlərinin idarəyi-mülkiyyəsi Türkiyənin öhdəsinə qaldığı göstərilmişsə də, bilaxirə təbdi edilərək İngiltərə qüvəyi-əsgəriyyəsinin təhti-sələhiyyətinə bir idarəyi-mülkiyyə təşkil əsası qaim olmuşdur. Bu səbəblə də ingilis general və komandanları Batumda Rus Şurayı-Millisi, Qarsda Ermani Komitəsi vasitəsilə bir rus, digəri də erməni olmaq üzrə müvəqqəti hökumətlər təşkil etmişlər və böyük bir islam əksəriyyətinin hüquq və miqdarına məbusutən mütənəsbib bir hesab verməmişlərdir.

Hal-hazırda bu şəraitdən başqa Axalsix və Axalkələk uyezdləri kimi Batum və həvalisini [ətrafını] Gürcüstən əsasından [Gürcüstanın bir hissəsi] olaraq elan etmək və bir əmri-vəqə halinə gətirmək istəyən gürcülər, digər tərəfdən Qars və həvalisini erməni məmalikinə bağlamaq istəyən ermənilər vardır. Fəqət gürcülərdən bütün cənub-qərbi Mavərayi-Qafqaziyanı tarixi Gürcüstan və Mesket nəmi-məşhuru [məşhur adı] ilə iltihaqi-məmalik fikrini güdən bir sinif bulunduğu kimi, ermənilərdən də təzminat və tə'vizat və məlum siyasi ehtikari-hirs və istəhasi ilə buna bənzər müqəbil bir əməl təqib edənlər də çoxdur. İştə bu əhval və şərait altında bulunan cənub-qərbi Mavərayi-Qafqaziya islamı üçün ciddi və düşüncəli bir vəziyyət və xətti-hərəkət təqib etmək icab edir.

Daha dün qəzetələrdə Gürcüstan Xariciyyə naziri Gegeçkorinin general Milna, Ərdəhanda general Xəlil bəy naminə birinin Gürcüstan sərhədini təcavüz etdiyini söyləyərək şikayət etdiyini hər kəs oxudu. Bu xəbərin dərəcəyi-səhhətini bilmədiyimiz kimi, bu şəkildə bir təcavüz olduğundan da xəbərdar deyiliz. Deyəlim ki, bir az başqa dürlü bu xəbər doğrudur. Fəqət digər tərəfdən, məsələn vaxtilə türklərin çete

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1919-cu il 31 yanvar (Cümə günü) tarixli 102-ci nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

Süni və qeyri-təbii bir surətdə cənub-qərbi Mavərayı-Qafqaziya islamlarının müqəddəratı-siyasiyyələrini həll etməyə çalışmaq, mövcudiyatı-milliyə və siyasiyyələrinə [siyasi və milli varlıqlarına] xatimə çəkmək deməkdir. Bu dürlü bir cərəyan isə gürcülərdən əsla mə'mul deyil ikən, məəttəəssüf [təəssüf ki], мүmkүн görүнür.

Batım oblasti gürcülərcə Gürcüstanın əczasından olması şərtidir. Bunlar bu əsasi hər zaman təkrar etmişlər. Fəqət heç bir zaman nə Batım oblastında bir əksəriyyət, nə də müdafiə etdikləri əsadađ bir mətanət ibraz edəmməmişlərdir [göstərə bilməmişlər].

1914-cü ildən sonra acaralılar ilə gürcülər tarixi və coğrafi münasibət etibarı ilə bir-birləri ilə anlaşıb eyi keçinirlər ikən, bundan istifadə edən – və demokrat sayılan – bəzi politikan gürcülər acaralılara təhəkküm etmək xəyal və xülyasını təqib edərək, bir çox xaric işlər yapdılar. Hətta o qədər ki, Məclisi-Müəssisən intixabətı [seçkiləri] əsnasında minlərcə insanın rəylərini süngü qüvvəti ilə almışlar və istadikləri siyahıya cəbrən [zorla] rəy verdimək işlərini icra etmişlərdir. Bundan sonra bu münasibət, gürcülərlə acaralılar arasında elani-hərb etməyə qədər getmiş və iki qonşu və tarixən yekdigərələrinə bağlı millətlər arasında etilaf və dostluq çətinləşmiş idi. Şimdi isə yenidən qərib [yaxın] bir məziyə aid xəta təkrürür edir.

Siyasətən kəndi müqəddəratını cənub-qərbi Mavərayı-Qafqaziya islamları ilə ittihad və ittifaq etməkdə görün və bu cəhəti tərəh edən Batım oblasti islamlarını gürcülər nə üçün düşmənəna bir surətdə dinləyib tələqçı etməkdə olduqlarını biz bir dürlü anlayammyıruz. Əgər gürcülər milli bir təhlükəni məlhuz görürlərsə, fəqət heyrat ki, bu təhlükə bir dürlü salım bir düşüncə ilə görүнüb söylənməyir. Yalnız hissiyyat və çox etidalsızlıq[la] bərabər ortaya fırladırlr.

Məsələn, gürcülər iddia edirlər ki, Batım oblasti Axalsıx, Qars və Ərdahanla Gürcüstanın əcasındandır. Halbuki, bütün gürcü tarixlərini oxuyunuz, hətta işdə gürcüca yazılmış tarixlərdə belə bu saydıgımız oblastların ayrı bir istiqlalıyyəti təmsil edərək idəməyi-mövcudiyatı etdikləri və "Mesxet" nami-məşhuru ilə təarüf etdikləri görölür. Halbuki, hal-hazırda Qars, Ərdahanla Axalsıx və Axalxələk islamları milliiyyatçə gürcülərlə münasibətləri yoxdur və əsasən Batım oblasti bu gün də, yarın da kəndi xüsusiyyətləri daxilində Cənub-Qərbi Mavərayı-Qafqaziya ilə birləşmək fikrini müdafiə və mühafizədə ısrar edəcəkdir.

Bizə qərnəbu bu məsələni, əgər gürcülər səmimi düşünlərsə Azərbaycan və Gürcüstan arasında həll edib Cənub-Qərbi Mavərayı-Qafqaziyada siyasi bir islam mövcudiyətini təminə daha ziyadə əhəmiyyət verməli və hər iki mücavir [qonşu] hökumət üçün bu ümumi və müştərək vəzifə olmalıdır. Yoxsa, əhalinin arzuyu-ümmüsünə müğayir [ümumi arzusuna zidd] bir surətdə bir tərz-i-hall və təsviyə bulub bu həvalini udmaq daimi bir asayişsizlik və ümum Qafqaziya hökumətləri üçün də həm bir qailə açılmış olar. Bu etibarla da biz Gürcüstanın mötəbər mətbuatından çıxacaq müsbət və ciddi bir mütaləni oxumaq və bilmək istərdik. Ta ki, sui-təfəhhümlər izalə edilmiş olsun.

Qaraağzadə Əhməd Həmdi

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

“Türk gecəsi”

Fevral ayının axırlarında “Müsavət” firqəsi tərəfindən böyük bir müsəmirə tərtib ediləcəkdir. Bu müsəmirədən hasil olan məbləğin yarısı zalımlar əli ilə yandırılıb xarabazara döndərilmiş olan “Cəmiyyəti-xeyriyyə” binasının təzədən təmir edilməsinə təxis ediləcəkdir.

Müsləman fəhlələrinin konfransı

Cümə günü yanvarın 31-ə təyin edilən müsləman fəhlələri konfransı bəzi səbəblərə görə olmayacaqdır.

İclas

Cümə günü saat 4-də Keşlə kəndində “Müsavət” şöbəsinin ümumi iclası köhnə idarədə olacaqdır.

İkinci uçastok ev komitəsində

İkinci uçastok ev komitəsi xəbər verir ki, yanvarın 30-dan başlamış komitə tərəfindən Bolşoy Krepostnoy 47 nömrə, Voennyı 5 nömrə və Sadoviy küçədə 34 nömrəli bürələrdə bu aşağıdakı qiymətlərlə əhaliyə azuça şeyləri buraxılacaqdır:

Təmiz ağ buğda çörəyi-girvankəsi 4 manat;

Qara çörək-2 manat 75 qəpik;

Düyü-3 manat 30 qəpik;

Lobyə-2 manat 90 qəpik;

Qeysi (ərik) - 6 manat;

Səbzə - 5 manat;

Soğan - 1 manat;

Çuğundur - 80 qəpik;

Paltar sabun-u - 6 manat 25 qəpik.

Bunlardan əlavə ucuz qiymətlə cürbəcür birinci sort papiroslar satılacaqdır. O cümlədən:

“Simpatiya” - 4 manat 60 qəpik;

“Sudebniy” - 4 manat 60 qəpik;

“Lora” - 3 manat 70 qəpik;

“İdeal” - 3 manat 15 qəpik.

Aşağı dərəcə papiroslardan:

“Yeqipetski”, “Simpatiya”, “Sudebniy” - 3 manat 45 qəpik;

“Voennyı” - 2 manat 90 qəpik.

Bələdiyyə İdarəsində

* Bələdiyyə İdarəsi qət etmişdir ki, Şollar su yolu qulluqçuları və fəhlələrinə verilən çörəyin miqdarı artırılın. Hər adam başına gündə 3 girvənka çörək verilməkdir. Fəhlələrin hər külfət adamı başına 2 girvənka çörək buraxılacaqdır.

* Bələdiyyə İdarəsi qət etmişdir ki, qulluqdan çıxan Bələdiyyə İdarəsi xidmətçilərinə məaş verilsin. İşbu məaş müvəqqəti surətdə Bələdiyyə İdarəsi xidmətində olub xəstəlik və başqa bu kimi səbəblərdən naşi xidmətdən çıxanlara da şamil olacaqdır.

* Bələdiyyə İdarəsi qətnaməsi mövci-bincə Bakıda su budkaları xidmətçiləri yeni qayda üzrə fevralın 1-dən etibarən həftədə bir gün tətıl etməlidirlər. Müsəlman xidmətçilər cümə günləri, başqaları isə bazar günləri tətıl etməlidirlər.

ƏRZAQ İŞLƏRİ

Ərzaq Nəzarəti Şuşa uyezdni naçalnikinə yazır ki:

“*Malibəyli kənd vəkilləri Mirmehdi Ağamirzadə və Əli Məşədi Əşraf oğluna Ərzaq Nəzarəti tərəfindən icazə verilmişdi ki, Tağıyev fabrikasından 7 min arşın bez və 3 tay ağ alıb, məzkur kənd əhalisi arasında bezi 6 manat 10 qəpikdən, ağı 6 manat 60 qəpikdən təqşim etsinlər. Ərzaq Nəzarətinə verilən xəbərlərə görə, məzkur vəkillər aldıqları bezin və ağın hamısını kəndə gətirməmişləridir. Buna görə, xahiş olunur bu işi təftiş edib Ərzaq Nəzarətinə xəbər versinin.”*

Şuşa uyezdinin Birinci Uçastok pristavı Malibəyli kəndxudası-na yazmışdır ki, Şuşa uyezdni naçalnikinin yazdığına görə,

Malibəyli sakinləri Mirmehdi Ağamirzadə ilə Əli Məşədi Əşraf oğlunu və 3 nəfər kəndin mötəbərənindən 24 saat müddətində Şuşa uyezdni upravelniyasına göndəriniz. Şuşa uyezdni naçalniki bu işi təftiş etdikdən sonra, Ərzaq Nəzarətinə yazır ki, cəm ediyim məlumata görə, Malibəyli kəndi vəkilləri Mirmehdi Ağamirzadə və Əli Məşədi Əşraf oğlu Tağıyev fabrikasından aldıqları bezin və ağın ancaq 1450 arşının Malibəyli kəndinə gətirmişlər. Qalanını isə aldıqları yerdə satmışlardır. Malibəyli kəndinə gətirdikləri 1450 arşın bezin və ağın arşınıni camaata 11 manatdan satmışlardır. Lakin təqdim edilən mirski priqovordan görünüür ki, bütün ağ və bezin satışından hasil olan para Malibəyli kəndi əhalisinə vəsiül edilmişdir.

BEZ FƏQƏRƏSİ

Petr Vasilyeviç Xovrostova verilib piltə qumaşı 4 put.
Hacıbala bəy Nağıbəyova verilib bez, bomazı, kətan; hərəsindən bir top və qətifə.

Hacı Zeynalabdin Tağıyevə verilib bez 5 400 arşın.

Oleşkeviçə verilib lankort, kətan və bez hərəsindən bir put.

Ticarət və Sənayə Vəzarəti qulluqçusu Kroşinskiyə verilib bez, bomazı, plis, lankort; hərəsindən bir top.

P. L. Barskiyə verilib bez və kətan; hərəsindən 2 top.

Bakı mahal məhkəməsi qulluqçularından ötrü buraxılıb kətan, bez; hərəsindən 9 top və qətifə 114 ədəd.

Həbibulla Nəmət oğlu üçün verilib bez 2 500 arşın və qətifə 2 dujın.

Avstro-Venqriya əsirləri üçün buraxılıb bez 5 min arşın.

Aptek mağazası olan Abdulla Dadaşova buraxılıb tənzif 5 min arşın.

Ədliyyə Vəzarəti üçün buraxılıb kətan 11 top.

Məhəmməd Səid Qasımzadəyə hamam üçün buraxılıb bez 1 tay və qətifə 200 ədəd.

Nəzirin xüsusi katibi Mehdi bəy Hacınskiyə buraxılıb kətan, bomazı, batist, madepulam, bez; hərəsindən 2 top və bir dujın qətifə.

Hacıbala Cəfərqulu oğlu üçün verilib bez 7 min 928 arşın, kətan 2 min arşın.

Məşədi Səttar Zeynalova buraxılıb bez bir top, bomazı, madepulam; hərəsindən bir top, qətifə bir dujın.

Ticarət və Sənayə Nəzarəti qulluqçusu Jubitskiyə verilib bez 140 arşın, kətan və bayka; hərəsindən 140 arşın.

Sentrodoma buraxılıb 20 tay.

Dağıstan mahalı üçün Məşədi Məhəmməd Qədiriova buraxılıb 50 min arşın.

Doktor Larionovun xəstəxanasına buraxılıb bez bir tay.

Ərzaq Nəzarətinin quberniyə vəkilinə buraxılıb bez, kətan, bomazı; hərəsindən 27 top və qətifə 13 dujın yarım.

İsa Məhəmmədova buraxılıb bez 2 min arşın.

Novxanı kəndi camaatı üçün buraxılıb kənd vəkilİ Kərbəlayi Əşraf Baba oğluna bez 3 min arşın.

Dağıstan mahalı üçün Molla Baba Hacı Zakəriyyə oğluna bez 3 min arşın.

Corat kəndi camaatı üçün kənd camaatı vəkilləri Abbasəli Hacı Nəcəfəli oğlu və Həsən Hacı Xəliq oğluna buraxılıb bez 2 min 500 arşın.

Dığah kəndi camaatı üçün camaat vəkilİ Məzahir Əbdüləzım oğluna buraxılıb 2 min 500 arşın.

BƏYANİ-HƏQİQƏT

Möhtərəm “Azərbaycan” qəzetəsinin 91[-ci] nömrəsində Parlament azası Kiçikxanov imzası ilə “Ərzaq Nəzarəti canibə-alilərinə açıq məktub” sərlövəəsi ilə yazılmış məktubda: “Qəbulova verilmiş 50 min arşın bezin Zaqatalaya təxminən 20 mini çatmışdır” deyir və yenə haman qəzetənin 100-cü nömrəsində “Həqsünas” imzası ilə Ticarət və Sənayə Nəzarətindən Zaqatala İstehlak Cəmiyyətinə 50 min arşın bezin 23 mini Zaqatalaya vəsi olub, mabaqisi [geri qalan] isə vəkillər tərəfindən satılmışdır, deyə yazılmışdır.

Həqiqəti-hal bundan ibarətdir: Keçən 1918-ci sənənin oktyabr ayının axırlarında Zaqatala İstehlak Cəmiyyəti tərəfindən 3 nəfər müsəlman Molla Məhəmməd Abbasov, Maho Məvasi Nurməhəmməd oğlu, Ramazan Abdulla oğlu və bir nəfər rus Smilt namində, Bakıya vəkil göndərmışdilər və kəndiləri ilə bərabər bir çox ərzəq gətirmışdilər ki, burada başqa mallarla mübadilə etsinlər. Bu vəkillər Bakıya gəlib heç bir iş bacarmayacağıqlarını düşüünüb Zaqataladan kömək istəyirlər. Mən bu vaxt xüsusi işim üçün Bakıya gəlmiş idim. Zaqatala valisi müəvini Musa bəy Sabanbəyov bu istehlak cəmiyyətinin vəkillərinə müavinətdə bulunmağımı xahiş etdiyinə görə, mən də həman vəkillər[in] gətirdikləri əşyaları Bakıda mövcud Prikaspiyski İstehlak Cəmiyyəti ilə başqa mallara mübadilə edib və həm də vəkillərə Ticarət və Sənayə Nəzarəti tərəfindən 50 min arşın bez almaqda müavinətdə bulunub, sonra vəkillərdən 15-16 gün qabaq çıxıb Zaqatalaya getmişəm. Bu yanvar ayının 12-ci yövündədə [günü] Zaqatala Parlament məbusularından Arslan bəy Qardaşov cənabları teleqrafla Zaqatala vilayət valisinə xəbər verir ki, istehlak cəmiyyətinə məxsus olan malları Smilt nam [adlı] rus satıb qaçıbdır. Bu teleqrafə binaən yanvar ayının 14-də Zaqatala camaatının xahişi ilə və valinin əmri ilə bu işin həqiqətini kəşf etmək üçün dübarə Bakıya yollandım. Buraya gələndən sonra, əldə etdiyim məlumata görə, yuxarıda əsasilləri [adları] zikr olunan vəkillər xəstə olduqlarından, 23 min arşın bez və 15 min arşın çit[i] Zaqatalaya göndərib, kəndiləri çıxıb gedirlər və yerdə qalan bezi, sabunu, şəkəri, çayı, qəhvəni və başqa xırda furuş [satılacaq] əşyaları, cəmisı 500 min manatlıq mali vəkilin birisi hesab olunan rus Smilt nama tapşırıb rica edirlər ki, Smilt nam həman mallarla bərabər Zaqatalaya gəlsin. Smilt nam da firsətdən istifadə edərək əşyaların həpsini Bakıda satıb qaçır.

Mərqumu [adı keçən şəxsi] və satılmış malları tapmaqdan ötrü təhərr [xətarış] polisiəsi ilə bir yerdə lazımi tədbirlərdə bulunmuşam və bulunuram. İştə həqiqət bundan ibarətdir.

Mustafa bəy Qəbulov

AZƏRBAYCANDA

Xüsusi müxbirimizdən

Astara mahalını nizama salmaq və rus əsəkirinin [əsgərlərinin] zülm və sitəmkarənə harakatından müsləman camaatını xilas etmək qəsdı ilə ingiliss əsakiri Astaraya varid oldular. Onların vürudundan müsləman camaatı çox şad oldular. Rus əsəkirinin etdiyi zülm və sitəmi daha bunlar görməyəçəklər. Lənkəran-Astara arasında olan kəndlər xarəbazar mənəzəsinəndədir [dərəcəsindədir]. Çox kəndləri yandırıb, qalanını qarət və talən etmişlər. Səldatin vahiməsindən Lənkərəndan Astaraya gəlmək мүmkүн olmaydır. Hər kəs[i] yolda görüb özünü soyub öldürürüdürlər. Quru ilə Lənkəran-Astara yolları kəsilmiş, bilmərrə gediş-gəliş yox idi.

Süli-hümmünün Parisdə olmağın və Müttəfiqlərin Rusiyaya gəlib iğtişayı yətirdirəməğni eşidib daha da zülm etməyə davam

edirlər. Hürriyyət və əzadlıq alan müsləmanlara qarşı milli təəssüblərindən əl çəkməyib, Nikolaya canü dillə xidmət edən cahil xaxollar hürriyyətdən sonra özlərini bolşevik adlandırib, az müddətdən sonra mənşevik olub, müsləmanların qanını sorurlar. Lənkəran və onun nahiyəsinin çəkdiyi qəzavü-qədər və görülməyən müsibətdən müsləmanlar xilas olacaqlarmı?

Zaqatalada
Xüsusi müxbirimizdən:
Eməni-gürcü müharibəsi əsnasında Gürcüstanın Tilav və Siqnaq qəzalarından bir xeyli erməni ailəsi qaçıb Zaqatala şəhərinə gəlmişlərdir. Hər nə qədər insaniyyət nöqtəyi-nəzarindən qaçqınlara hörmət və müavinətdə bulunmaq lazım gəlisə də, Zaqatalaya çağırılmayıb gəlib bu kimi qonaqlardan ehtiraz etməmək [çəkinməmək, qorxmamaq] də мүmkün deyildir. Zira Zaqatala şəhərində olan üç cift bir tək erməninin hiylə və fitnaləri qarşısında bütün Zaqatala vilayətinin islamları aciz qalmaqdadır. İnqlabın ilk aylarında “müsləmanlar silahlanırlar, qalaya hücum edərək sizi və bizi qırmaq fikrindədirlər” kimi rus saldatlarına yalan xəbərlər verməklə, az qaldı ki, əhali ilə saldatlar arasında qırğın əmələ gəlsin. Atışmada yaralanan da belə oldu.

Hətta, bu yayda Zaqatala ermənilərinin Tiflis ermənilərinə göndərdikləri xeyli məktublar tutulmuş idi. Məktubların cümləsi namməmişlə [sözəzdairənlik], fitnəçilik və daxili işlərimizi xəbər verməkdən ibarət idi. Təəccüb burasıdır ki, ermənilərin qaçqınlarını biz insaniyyət nöqtəyi-nəzar[ın]dən qəbul etdiyimiz bir vaxtda, bizim böylə məhənnəvazlığımız [qonaqpərvərliyimiz] müqabilində yenə xəyanətdə bulunmuşlardır. Bugünlərdə Zaqatala erməniləri gizlin bir məclis yaparaq Azərbaycanı tanıma-maq, Bakıdakı Rus Milli Komitəsi ilə əlaqədə bulunmaq kimi qətnəmə çıxarmaq istəmişləridir. Şəhər polismeysteri bu gizlin məclisi kəşf etmişsə də, valı cənabları böylə böyük bir işi qulaq ardı etmişdir.

İrəvan, Qarabağ kimi bir neçə əsrlərdən bəri öz yurdlarında dinc oturan islam əhalisi, daşnaklar tərəfindən qətliam, qadın-qızların irz və namusları hətk, malları talan edilən bir zamanda erməni qaçqınlarını açıq üzlə gətirib evlərində rahatlandırmaq Zaqatala islamlarının alıcənablığına, daşnakların insaniyyətsizli-yinə dəlil olmaqla bərabər, həm hifzi-sihhət [gigiyena], həm siyasət nöqtəyi-nəzarərlərindən bu qaçqınları gəldikləri yerlərinə qaytarmaq məhəllli [yerli] məmurların vəzifələri olsun gərək. Məncə, içlərləndə daşnaklar olunan heç bir erməni camaatı təsəvvür olunmadığından, bu qaçqınların Zaqatalada qalması gələcəkdə böyük fitnalər törədəcəyini məhəllli məmurlarımız xətrilərindən çıxarmamalıdır.

Həqsünas

GÜRCÜSTANDA

Vəzirin intiharı
Gürcüstan Dəmiryol naziri İvan Lordkipianidzə üç gün bundan əvvəl xəbar işarək özünü öldürmüşdür. Bu intiharın səbəbi böylədir:

Gürcüstanın Dəmiryol Nəzarətində böyük xəyanət kəşf edilmişdir. Rəsmən xəyanətkar nazir özü imiş. Halbuki nazirin doğru bir şəxs olduğuna kimsə şübhə etməyirmiş. Nazir öz ətrafındakılara çox etibar etdiyindən, qulluqçular işi bir hala gətirmişlər ki, bütün təqsirlər mütvəəffa nazir üzərinə gəlirmiş. Bu iş təhqiq edilir. Bunlar arasında nazirin öz katibi də vardır. Mütvəəffa nazirin 39 sinni [yaşı] var imiş. Onun bu surət[d]ə ölması gərək hökumət əzalarına və gərək camaata çox artıq təsir eyləmişdir.

ERMƏNİSTANDA

“Naşe vremya” qəzetəsindən:
“Mışak” qəzetəsinin məlumatına görə, ingiliss dəstəsi mayor və bir dəstə afiserlərlə Aleksandropola varid olmuşlardır. Həman qatarla Qarsa yenı təyin edilmiş olan ingiliss general-qubernatoru da varid olmuşdur. Mövqifdə erməni nazirilərindən Xətişyan və şəhər qlavası Sarkisyan tərəfindən istiqbal edilmişdir. Bunların hər ikisi ingilissləri təbrik etmişləridir. İngilisslər özlərinə edilən ehtirama qarşı çox təşəkkür etmişləridir. Sonra qonaqların şərfəfinə ziyafət verilmişdir. Ziyafət zamanında ingilisslər nitq irad edərək Zaqafqaziyada millətlərin qəhrəman bir surətdə yaşamalarının və vətəndə əmin və amanlıq bərpə etməyin lüzumunu göstərmişləridir. O gündə qonaqlar Qarsa tərəf əzimat edilmişlər.

* “Mışak” yazır: Qars mahalında olan türk və tatarlar ermənilərə silah və sairə verməyirlər. Yurduña qayıdan qaçqın hətta ermənilərə yerlərini vermək istəməyirlər.

* Son məlumata nəzərən, dəmiryolu Culfayadək Ermənistana verilmişdir. Culfə və Naxçıvan dairəsində olan müsləmanlara gəldikdə, bunlar erməni təbəəliyini qəbul etmək istəyirlərmiş. (?)

Ermənilər və Şəhər İttifaqı
Dekabrın 20-si tarixi ilə Xətişov Gürcüstandakı Şəhərlər İttifaqı Səhiyyə şöbəsi raisi Xaşxıyan nama [adına] göndərdiyi teleqramında deyir ki, öz yerlərinə qayıtmış olan erməni kəndçilərinin ehtiyacı çox böyükdür. Türklər əllərinə keçən şeyləri aparmışlardır. Şəhərlər İttifaqının məli olduğu əşyalarda ermənilərin də haqları olduqundan, Xətişov təvəqqə edir ki, bilatəxir İrəvana erməni qaçqınları nəfinə lazım gələn şeylər göndərilsin.

* Ermənistandan göndərilən erməni sülh nümayəndələrinin Parisə varid olduqları teleqrafən Tiflisa xəbər verir.

Ermənistan Hökuməti raisi Kaçaznunin nitqi
Ermənistan Hökuməti raisi Kaçaznunin dekabrın 31-də vaqə olan Nəzirlər Şurasında böylə bir nitq söyləmişdir:

Bugüнден bizim cavan cümhuriyyətimizin tarixində təzə bir səhifə başlanır. Türk əsgərləri məmləkətimizdən çəkilib getdilər. Mən sizi təbrik edirəm. Bugüнден bizim torpağımızda bir nəfər də türk əsgəri yoxdur.

Türklər boşaltdıqları yerlərin bilatəxir erməni əsgərləri tərəfindən zəbt edilməsi üçün hökumət vaxtlı-vaxtında təşəbbüsətdə bulunmuşdur. Böylə ki, dekabrın 3-də bizim əsgərlərimiz Eçmiadzin, Sərdarabad mövqiflərini [stansiyalarını] və Marqarain körpüsünü zəbt etmişlərdir. Sabahı günü Uluخانlı mövqifini və saat 3-də Gümrünü zəbt etmişləridir. Dekabrın 5-də Gümrü mövqifi zəbt olunub bu gün də bir dəstəmiş Qəmərlini keçdikdən sonra Yuva kəndini və digər dəstəmiş İğdırı zəbt etmişdir. Bu qarar üzrə dəmiryol xətti Kalagarəndan Qəmərliyə qədər bizim əlimizdədir. Biz Gümrüdə türklərdən külli miqdarda mühümətti-hərbiyyə [hərbi sursat] almışıq. Hər bir hərəkat ixtisəf və bir güllə atılmadan icra edilmişdir. İslam əhalisi hər yerdə bizim əsgərlərimizi təbriklə istiqbal etmişdir. O cümlədən erməni əsgərlərini davət etməkdən ötrü İğdırdan Marqaraya heyət göndərilmışdir. Heyət dəmişdir ki, İğdırda erməni əsgərlərinin vürudunu aramsız bir surətdə gözləyirlər.

İZHARİ-TƏŞƏKKÜR

Qəzetəimizin yazıqlarından olan parlament məbusu Əhməd Həmdi Əfəndi Nuri pəşa həzrətlərindən kəndilərinə bağışlanmış olan xəritələrdən böyük əndazəli [ölçülü] türkcə Zaqafqaziya xəritəsini idarəməyə hədiyyə etdilər. Bundan dolayı Əhməd Həmdi Əfəndiyə idarə tərəfindən səmənəmə təşəkkürlər izhar edilir.

İDARƏYƏ MƏKTUB

Müdiri-möhtərəm! Xahiş olunur ki, mənim bu qaç [neçə] kəlməmi möhtərəm qəzetənizdə dərc edəsiniz:

“Leyli və Məcnun” teatrosunda camaat teatrodan çıxıb evlərinə getdiyi zaman, teatronun qapısında polismeyster tərəfindən durdurulub təftiş olunurlar. Camaat bu işdən vahimalənib də bizim o biri oyunlarımızə kəmetinə olub zənn edirlər ki, bu təftiş hər dəfə olasıdır. Halbuki haman təftiş barəsində mən polis böyükləri ilə danışıb bildim ki, polis mufəttişləri haman gecə məhz Azərbaycan qoşunundan qaçan əsgərləri təftiş etmək qəsdı ilə bu işi icra edibdirlər. Yoxsa camaatla polisin işi yoxdur və bir də bu iş bir karə oldu da, qurtardı. Ona görə camaatın bu barədə təşvişi bicadır [yersizdir].

Bu da əlavə olunur ki, müdiriyyət qərarədinə görə, bundan sonra cümələr hökumət teatrosunda və şeşənbə gecələri “Mikado” teatrosunda teatro tamaşalarınız göstərilib kəməli-qaida [öz qaydası] ilə davam edəcəkdir.

Müdir: Zülfüqar bəy Hacıbəyli

TEATRO VƏ MUSIQİ

Bu gün cümə günü axşam saat 8-in yarısında Hökumət Teatrosunda (səbiq Mailov) Hacıbəyli Qardaşları Müdiriyyətinin artistləri tərəfindən əvvəlcədən elan edilən “Aşıq Qərib” operası əvəzinə “Arşın mal alan” operettası mövqeyi-təmaşaya qoyulacaqdır. “Aşıq Qərib” operasında “Sanəm” rolunu ifa edən Əhməd Ağdamlı xəstə olduğuına görə, müdiriyyət “Aşıq Qərib” operası əvəzinə “Arşın mal alan” operettasını mövqeyi-təmaşaya qoymacaqdır. Oyun şükuhlü [təntənəli] bir surətdə keçəcəkdir. Biletlər teatro kassasında satılmaqdadır. “Aşıq Qərib” operasına alınan biletlərlə bu teatroya gəlmək olar.

Doktor Samuil İzrailoviç Kopolioviç

Daxili və əsəbi marazə mübtələ olanları hər gün axşam saat 5-dən 8-ə kimi qəbul edir. “914” dəvasını [dərmanını] istemal edir [işlədir]. Voronsovski cəddədə nömrə 1